

Encountering *The World After: Shadows Move Right at the Oude Kerk*

DE RIT

Om 7 uur licht het grote scherm op in de Oude kerk. We wachten. Kijken naar het grote witte doek. Dan begint het, de rit. Ik ben blij dat ik het gesprek met Esther Polak in het programma 'Nooit meer slapen' heb gehoord want daardoor weet ik precies waar de film over gaat, en die kennis is fijn, dat maakt de ervaring onmiddellijk intens. Een auto rijdt over een weg, zwart-wit, geen kleur, Google Earth staat er rechts onder in het beeld. De weg glijdt onder de auto weg, een bocht, een recht stuk. Links en rechts is die diffuse zwarte ruimte van het vlakke land in een diep duistere nacht. De sterrenhemel blijft onbeweeglijk terwijl de auto zijn rit voortzet. Esther Polak verloor haar moeder toen ze 12 jaar oud was. Het gezin was met elkaar aan het wandelen tijdens een vakantie op een eiland. Heerlijk onschuldig vakantieplezier. De moeder werd aangereden door een auto en overleed. Nu rijdt Polak met de man die het ongeluk veroorzaakte de weg van toen. Hun beider hartslag is hoorbaar en geeft een onafwendbaar ritme aan deze tocht. De film toont de weg en de sterrenhemel en het is alsof ik bij hen in de auto zit als een derde imaginaire passagier. Ook in mijn lijft stapelt de spanning zich op. Er wordt niet veel gesproken, ongemakkelijk, wat zinnen. Pieter van de Wielen leidt het interview in door meteen de kern van het werk Esther Polak en haar partner Ivar van Bekkum te benoemen en in verband te brengen met dit ongeluk: hun werk gaat over de paden die je bewandelt, de routes die mensen lopen, over beweging, het gaat over deplekken waar je komt. Maar er is een plek die Polak zelf vermeed, op een waddeneiland, de plek waar haar moeder verongelukte. Een onderwerp waar ze niet over kon praten. 'Hoe vermeed je dat onderwerp?' is zijn eerste vraag. Hoe vermijdt je het om ergens over te spreken? Esther Polak antwoordt: ik denk dat het heel natuurlijk komt, omdat er vanaf dat ik 12 was een gevoel rondom dat moment ontstaat dat er niet over gesproken kan worden, dan groeit dat in je mee. Het liefst zou ik het hele gesprek hier uittypen, zo'n mooi en helder gesprek vond er plaats over een gevoelig intiem onderwerp. Over de onmogelijkheid om er over te praten, over door zwijgen ingekapselde pijn. Over hoe de pijn van verlies voelt, wat rouw is. hoe pijn langzaam versteent. Het ongeluk gebeurde in 1974. Dat is lang geleden maar dat maakt de onverteerbare steen van verdriet eerder harder en groter dan zachter. Er komt zo veel meer aan de orde. De simpele observatie waarin Esther zich afvraagt hoe haar moeder haar kinderen zo ver heeft gekregen dat ze wandelen leuk vonden. Kinderen houden meestal niet van wandelen. Hoe het gezin verder leefde met een idee van onrecht en schuld. Esther Polak realiseert zich dat iedere 'jaardag' van het overlijden van haar moeder ook voor die andere man een pijnlijke dag moet zijn. Over ouderschap. Niemand gaat op pad met de intentie een ongeluk te veroorzaken. Er groeit een behoefte om zich los te maken van de framing van schuld en boete. Polak vertelt over kleine oefeningen in verzoening, over haar 'do it yourself kit' in verzoening. Het is een verbijsterend simpele film. Het donker, het zwart dat je omringt. Volgens Polak is er het kunstwerk en het verhaal. Volgens haar hoef je het allemaal niet te weten want als je het niet weet, kun je er van alles in gaan zien, je eigen interpretatie maken. Ja, dat is waar, die openheid leidt tot allerlei interpretaties. Sommige mensen ervoeren het als een oefening in autorijden. Maar ik had het 'Nooit meer slapen' gesprek gehoord en zat op de achterbank, achter de man die het ongeluk had veroorzaakt, achter Polak die samen met hem op weg was naar die beladen plek, voor het eerst in haar leven, de plek, waar haar moeder was aangereden terwijl zij er bij was. Dat is indringender dan het enkel het gevoel dat je in een auto rijdt. Het hele gesprek is niet perse nodig, maar gewoon de informatie over de kern van deze route brengt alle onderwerpen die in het gesprek besproken worden al naar boven. Dan kun je daar je eigen gedachten verder over laten gaan. Een verkeersongeluk is een moment van beweging, twee routes die elkaar kruisen. En zo leek het of al haar werk over bewegingen en routes zijn oorsprong vond in het eiland waar je vooral niet naar toe gaat.